

PUURAKENTAMISEN STRATEGIA

-LOPPURAPORTTI

Haminan kaupunki

Projektivastaava Risto Uotila

Sisällysluettelo

1. Tiivistelmä.....	2
2. Hankkeen tausta ja tavoitteet.....	3
3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät.....	5
4. Hankkeen tulokset.....	7
5. Hankkeen vaikuttavuus/vaikutukset.....	8
6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset.....	9
7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen.....	10
8. Talousraportti (kustannuserittelylomake liitteeksi, ei raporttiin).....	11
9. Suositukset tulevia hankkeita ja ohjelmia varten.....	11
10. Johtopäätökset /Yhteenveto hankkeesta ja päätuloksista.....	11

1. Tiivistelmä

Haminan Puurakentamisen strategia -hankkeen ensisijaisena tavoitteena on ollut edistää puurakentamista Haminassa ja alueellisesti. Strategiaprosessin aikana on rakennettu tuleville puurakentamisen hankkeille jalansijaa kaupunkiorganisaation sisällä mm:

1. Kartoittamalla käytettävissä oleva keinovalikoima
2. Vahvistamalla kaupunkiorganisaation tahtotilaa
3. Kehittämällä puurakentamiseen liittyviä osallisuuskäytänteitä

Strategian tavoitteeksi asetettiin puumateriaalin käytön maksimointi Haminan kaupungin ja kaupunkikonsernin rakentamisessa sekä pyrkimys vaikuttaa yksityisen puurakentamisen kehittymiseen pitkällä aikavälillä. Puunkäytön maksimoinnilla kaupunki pyrkii edistämään asukkaiden hyvinvointia sekä kaupungin viihtyvyyttä ja vetovoimaisuutta pienentäen samalla kaupungin hiilijalanjälkeä.

Puurakentamisen strategiasta räätälöitiin Haminan malli, jonka visiona on kaupungin slogania mukaileva ”maailmanluokan puukaupunki”. Haminan mallin ajatuksena ei ole ainoastaan suurten rakennelmien, kuten puukerrostalojen rakentaminen, vaan myös pienimuotoinen puurakentaminen: maailmanluokan puukaupungissa suuri ja pieni yhdistyvät saumattomaksi ja sopusuhtaiseksi kokonaisuudeksi. Haminan mallissa huomiota kiinnitetään rakennusmateriaalin ohella myös kaupungin rakentamisen kulttuuriin, historialliseen identiteettiin ja visuaaliseen ilmeeseen: oleellinen osa strategiatyötä olikin selvittää, minkälainen rakentaminen kaupunkiin parhaiten sopii niin viranhaltijaorganisaatiota, keskeisiä sidosryhmiä, yhdistyksiä kuin kaupunkilaisiakin kuunnellen. Puurakentamisen strategian tavoitteet laajenivat osittain myös kaupungin rakennuskulttuuria läpileikkaaviksi teemoiksi erityisesti osallisuuden ja esteettisyyden osalta.

2. Hankkeen tausta ja tavoitteet

Hankkeen keskeisenä taustavaikuttajana on Hinku-sitoumus, sekä sitoumukseen kytkeytyvä Ekologinen Hamina -hanke, jonka mukaisesti Hamina on sitoutunut vähentämään hiilidioksidipäästöjään 80% vuoteen 2030 mennessä. Lisäksi puurakentamista kehitetään mm. vuoden 2025 rakennussäädöksiä ja hiilijalanjälkilaskentaa ennakoiden. Puurakentamisen edistäminen nähdään yhtenä keskeisistä keinoista hillitä kaupungin rakentamisesta syntyviä hiilidioksidipäästöjä sekä toisaalta kasvattaa rakennuksiin sitoutuneen hiilen määrää. Puurakentamisen edistäminen on myös kaupunkistrategian mukainen toimenpide. Hankkeen alkuperäisiksi tavoitteiksi asetettiin:

- Puurakentamisen strategian laatiminen
- Puurakentamisen kirjaaminen osaksi kaupungin strategiaa
- Puunkäytön maksimointi Haminan kaupunkikonsernin rakentamisessa
- Edistää puurakentamistietoutta sekä kaupunkiorganisaatiossa, että sidosryhmissä
- Sidoryhmien kartoittaminen ja puurakentamisverkostojen luominen
- Ekologisen rakentamisen edistäminen
- Valmiiden puurakentamismallien luominen sekä julkiselle, että yksityiselle sektorille

Ekologisten lähtökohtien lisäksi puurakentamista lähestytään strategiassa vetovoimaisuuden näkökulmasta. Puurakentaminen mielletään terveelliseksi ja miellyttäväksi materiaaliksi, mutta sen asema kaupungin vetovoimatekijänä jäisi luultavasti toivottua alemmalle tasolle, sillä suuri osa, noin 60%, kunnista on kirjannut puurakentamisen edistämisen osaksi kuntastrategiaa. Hamina ei siis ole tässä suhteessa edelläkävijä, vaan osa laajaa rintamaa. Keskeiseksi kysymykseksi nousikin kilpailusta erottautuminen ja puurakentamisen tarkastelu erilaisesta, Haminan omaleimaisuutta korostavasta perspektiivistä.

Keskeiseksi ja läpileikkaavaksi näkökulmaksi nostettiin jo hankkeen ideointi- ja suunnitteluvaiheessa historiallisuus. Hamina on ympyrälinnoituksen sisään rakennettu historiallinen kaupunki, jonka vanhat korttelit ovat pääosin puurakenteisia. Puurakentamisella on siis kaupungissa pitkät perinteet ja juuret historiassa: ympyrää ei

tarvitse keksiä uudestaan. Erityisesti keskusta-alueen puurakentamista päätettiin lähestyä historiallisuuden sekä rakennustradition ehdoilla. Keskeiseksi, projektin aikana selvitettäväksi haasteeksi nousi kysymys siitä, kuinka luoda modernia, mutta historialliseen kaupunkikuvaan sulautuvaa rakennettua ympäristöä kuitenkin historiallisia rakentamisen tyyliä kopioimatta.

Historiallisuus- ja rakennustraditionäkökulman lisäksi Haminan mallia rakennettiin osallisuuden ja mittakaavojen näkökulmista: osallisuuskäytänteitä kehitetään rakentamisen prosesseissa, ajatuksena sitouttaa kaupunkilaiset ja sidosryhmät osaksi rakennetun ympäristön kehittämistä sekä siitä huolehtimista. Rakentamisen prosesseihin osallistumalla kaupunkilaiset voivat tuntea rakennukset omakseen ja pitävät siitä huolta pidentäen mahdollisesti rakennuksen elinkaarta. Kaunis ja rakastettu puurakennus on pitkäaikainen hiilivarasto.

Mittakaavoilla tarkoitetaan puolestaan puurakentamisen osalta sitä, että myös pienimuotoinen rakentaminen, kuten infra-, korjaus-, pientalo- tai lisäkerrosrakentaminen, edistävät tavoitetta puumateriaalin käytön maksimoimiseksi. Lisäksi pyritään edistämään suuren mittakaavan hankkeiden syntymistä Haminaan. Erityisen tärkeää on pyrkiä tekemään suuret ja pienet julkiset rakennushankkeet puusta, esimerkkiä näyttäen.

3. Hankkeen osapuolet ja menetelmät

Hanke toteutettiin Haminan kaupungin elinkeinopalveluiden toimesta. Prosessin aikana kartoitettiin yhteistyö- ja sidosryhmäverkostoa, joihin lukeutuvat Ympäristöministeriön ja Motivan lisäksi puurakentamiseen ja historiallisuuteen keskittyviä paikallisia ja kansallisia yhdistyksiä, sekä puurakentamisen edistämiseen tähtääviä kansallisia ja alueellisia hankkeita. Verkostojen kanssa käyty vuorovaikutus on ollut paitsi hankkeen muotoutumisen, mutta myös sen onnistumisen kannalta keskeistä. Strategiaprosessissa tavalla tai toisella mukana olleita sidosryhmiä ovat kaupungin viranhaltijoiden ja muiden yksityishenkilöiden lisäksi mm:

- Kaakon puurakentaminen kasvuun -hanke
- Ekologinen Hamina -hanke
- Haminan Linnoituksen Wanhat Talot -yhdistys
- Suomen Historiallisten Kaupunkien Yhdistys
- Seutukaupunkiosaajat

Strategian laatimismenetelmät suhteutettiin hankkeen tavoitteisiin: keskeistä oli tiedon ja vertaiskokemusten haaliminen ja sidosryhmäyhteistyö, sekä tiedon siirtäminen kaupunkiorganisaatioon: tietoa kartutettiin osallistumalla aktiivisesti puurakentamista käsitteleviin webinaareihin ja koulutuksiin. Organisaation ulkopuolelta tulleen tiedon lisäksi organisaation sisäisellä keskustelulla kartoitettiin väylät, joita hyödyntämällä puurakentamista voidaan Haminassa edistää.

Lisäksi puurakentamisen strategiaan liittyvien vetovoimaisuus-, viihtyvyys- ja historiallisuusnäkökulmien kannalta koettiin tärkeäksi myös kuulla kaupunkilaisia ja muita sidosryhmiä. Osallisuuskäytännöissä ongelmaksi muodostui kysymyksenasettelu: kuinka kysyä kaupunkilaisilta yleisellä tasolla arkkitehtuuriin ja rakentamiseen liittyviä kysymyksiä ottamatta kuitenkaan kantaa tai nostamalla eriarvoiseen asemaan tiettyjä arkkitehtuurin tyyliuuntia tai piirteitä? Mahdollisesti vastakkainasettelua synnyttävä kysymyksenasettelu kierrettiin tyystin karttapohjaisen kyselyn keinoin: kaupunkilaiset (ja muut) asettivat kartalle mieluisimman rakennetun ympäristön kohteensa, sekä suosikkirakennuksiaan

perusteluineen. Tämän lisäksi kysyttiin, minkälaista rakentamista Haminaan toivotaan ja kuinka rakennettua ympäristöä tulisi Haminassa kehittää. Kyselyyn ei liitetty suoraa kysymystä puurakentamisesta, sillä kyselyn tarkoituksena oli muodostaa realistinen kuva kaupunkilaisten rakennettuun ympäristöön liittyvistä preferensseistä ja toiveista. Vastaajien preferenssien perusteella voidaan heidän suosikkirakennuksistaan ja -ympäristöistään erottaa elementtejä, joita voidaan mahdollisuuksien mukaan tuoda uuteen rakentamiseen periaatteella ”tunnista paikat, joista kaupunkilaiset pitävät - samaa henkeä uuteen”.

Kahden viikon aikana kyselyyn saatiin noin sata vastausta. Tulokset ovat mielenkiintoisia ja tukevat strategiassa esitettyjä tavoitteita erinomaisesti. Kaupunkiin, erityisesti keskustaan, toivotaan lisää persoonallista puu/hirsirakentamista, joka kunnioittaa kaupungin historiallista identiteettiä ja sulautuu osaksi kaupungin rakennusperinnettä ja miljööttä. Kuitenkin historiallisen keskustan ulkopuolella rakennuksilta toivotaan myös modernia ilmettä. Lisäksi vastauksissa korostui vanhan rakennuskannan saneeraus- ja ehostamistarpeet. Myös tämä näkökulma on strategian mukainen - puuta tulee hyödyntää myös korjausrakentamisessa.

4. Hankkeen tulokset

Hankkeen tavoitteet onnistuivat hankesuunnitelmaan kirjattuihin alkuperäisiin tavoitteisiin nähden pääpiirteittäin hyvin:

- Laadittiin puurakentamisen strategia, joka sisältää keskeiset askelmerkit puurakentamisen edistämiseksi.
- Kaupunkiorganisaation tahtotilaa ja osaamista kehitettiin. Seuraava, suuren mittakaavan julkinen rakennushanke todennäköisesti pääosin puusta.
- Kaupungin käytettävissä olevat, puurakentamisen edistämiseen käytettävät keinot selvitettiin: Rakentaminen on Haminassa vähäistä ja rakennuttajien houkuttelu haastavaa. Tästä johtuen rakennuttajia ei haluta liikaa sitoa esimerkiksi laajamittaiseen puurakentamiseen velvoittavin kaavoitusmääräyksiin tai tontinluovutus sopimuksiin. Keskeiseksi tekijäksi nostettiin organisaation tahtotila ja pyrkimys puumateriaalin maksimointiin aina kuin se on realistisesti mahdollista. Puu sinne, minne puu kuuluu -periaatteella tarkoitetaan sitä, ettei strategialla luoda vastakkainasettelua eri rakennusmateriaalien välillä - paras vaihtoehto selvitetään hanke- ja tilannekohtaisesti kuitenkin puunkäytön maksimointia silmällä pitäen.
- Kaupunkistrategian puurakentamiseen ja rakentamisen ekologisuuteen liittyviä kirjauksia pyritään vahvistamaan valtuustokauden alun strategiatyöpajoissa: pyrkimyksenä poliittinen tuki puurakentamiselle.
- Sidosryhmiä kartoitettiin sekä osallistettiin strategiaprosessiin
- Mallinnuksien luominen oli kunnianhimoinen tavoite, joka toteutui erilaisena kuin alun perin tarkoitettiin. Mallinnus ei tarkoita strategian yhteydessä konkreettisia, modernin ja historiallisen yhdistäviä arkkitehtonisia mallinnuksia, joiden luominen olisi edellyttänyt konkreettista puurakennushanketta, vaan hankkeessa tarkasteltiin ja tutkittiin mahdollisuutta yhdistää historiallinen ja moderni: onnistuessaan konseptia voidaan hyödyntää myös muualla.

Keskeisiä ongelmakohtia strategiatyössä olivat:

- Mitattavien ja aikamääreisiin sidottujen tavoitteiden asettaminen.
- Yksityisen sektorin osallistaminen
- Konkreettisen puurakentamishankkeen puute
- Koronatilanteen aiheuttamat muutokset alkuperäisiin suunnitelmiin

5. Hankkeen vaikuttavuus/vaikutukset

Hankkeen positiiviset vaikutukset kaupunkiorganisaation toimintaan liittyvät erityisesti tahtotilan kehittämiseen ja puurakentamisen priorisoinnin tärkeyteen paikalliset olosuhteet ja edellytykset huomioiden. Kaupunkiorganisaatio toimialoineen on strategiaprosessin myötä sitoutunut laadukkaan puurakentamisen kehittämiseen. Lisäksi verkostojen ja yhteistyökumppaneiden kartoittaminen, sekä näiden kautta saatu tuki, tieto ja kokemus helpottavat tulevien puurakennushankkeiden läpivientiä aina suunnittelusta toteutukseen. Lisäksi strategiatyön yhteydessä jalkautetun kyselyn tuloksia voidaan hyödyntää niin puurakentamisen edistämässä, kuin kaupungin kehittämisessä yleisestikin. Hyvän vastaanoton saanut kysely osoittaa, että vastaaville osallistamistoimenpiteille on tarvetta.

Hankkeella voi olla parhaimmillaan positiivisia vaikutuksia myös kansallisessa mittakaavassa: mikäli Haminan mallin mukainen puurakentaminen koetaan toimivaksi ja suosituksi, voidaan Haminassa opittua hyödyntää myös muualla, erityisesti historiallisissa puukaupungeissa.

6. Viestinnän toteutuminen ja tulokset

Viestinnälliset tavoitteet onnistuivat vaihtelevasti. Organisaation sisäinen viestintä oli projektin aikana avointa, aktiivista ja toimialat ylittävää. Myös sidosryhmäviestintä oli aktiivista ja esimerkiksi erilaisiin webinaareihin ja koulutuksiin osallistuttiin usein. Suuren yleisön tavoittaminen jäi kuitenkin selvästi toivottua alemmalle tasolle, eikä esimerkiksi uutiskynnystä ylitetty projektin aikana. Myös suunniteltu puurakentamista esittelevä viestintäkampanja jäi toteutumatta, sillä puurakentamiseen liittyvä viestintäkampanjan todettiin olevan huomattavasti hedelmällisempi aloittaa, kun kaupungilla on konkreettinen puurakentamisen hanke. Tämän lisäksi puurakentamisen strategia -hanketta oli tarkoitus esitellä yleisölle kesän 2021 aikana järjestettävän tapahtuman yhteydessä, joka jäi kuitenkin koronatilanteen takia järjestämättä.

Kesällä 2021 toteutettuun rakennetun ympäristön asukaskyselyyn saatiin noin 100 vastausta eri ikäryhmistä. Karttapohjainen kysely onnistui saavuttamaan tavoitellun kohdeyleisön, eli kaupunkilaiset ja muut Haminan rakennetusta ympäristöstä kiinnostuneet. Kyselyyn saadut vastaukset olivat hyödyllisiä - tuloksia voidaan hyödyntää sekä puurakentamisen osalta, että kaupungin rakennetun ympäristön kehittämisessä yleisestikin. Kysely julkaistiin yhteistyössä Sitowisen kanssa ja sitä mainostettiin kaupungin nettisivuilla ja sosiaalisen median tileillä sekä projektivastaavan henkilökohtaisilla sosiaalisen median tileillä.

7. Tulosten kestävyys ja hyödyntäminen

Tulokset ovat hankkeen luonteesta johtuen pääosin strategisella tasolla. Konkreettisen rakennushankkeen puute toisaalta vaikeutti sidosryhmätyöskentelyä ja esimerkiksi yritysten osallistamista, mutta toisaalta tarjosi mahdollisuuden puurakentamisen laaja-alaiseen tarkasteluun ja edistämiseen. Yksittäisen rakennushankkeen sijaan strategian tarkoitus on ollut kartoittaa keinoja muuttaa rakentamisen kulttuuria puurakentamisen suuntaan. Strategisen tason suunnittelu tekee konkreettisten tulosten arvioinnista haastavaa, sillä tulokset eivät ole välittömiä, vaan ilmenevät pitkällä aikavälillä. Tästä syystä myös tulosten arvioinnin tulee tapahtua pitkäjänteisesti.

Keskeiset riskit puurakentamisen edistämiseksi liittyvät poliittiseen ulottuvuuteen: saadaanko puurakentamisen taustalle tarvittava poliittinen tuki? Arvovalintakysymyksiä (esimerkiksi ekologisuuden, esteettisyyden ja taloudellisuuden näkökulmista) arvioidaan uuden valtuustokauden aloittaessa kaupunkistrategian laatimisprosessin syksyllä 2021. Viranhaltijaorganisaation sitoutuminen puurakentamiseen on kuitenkin avainasemassa puurakentamisen edistämässä: puurakentamisen merkitystä korostetaan esimerkiksi valtuustokauden alun strategiatyöpajoissa: tämä on keskeinen keino puurakentamisen vaatiman poliittisen tuen ja strategisten kirjausten saavuttamiseksi. Strategiatyön aikana laadittiin uusille valtuutetuille tiivis tietopaketti ”Maailmanluokan Puukaupunki”. Vastaavanlaista tietopakettia suunnitellaan jaettavaksi myös kansallisessa mittakaavassa Motivan toimesta.

Puurakentamisen taloudellinen potentiaali korostuu Haminassa, sillä sataman läheisyys helpottaa vientimahdollisuuksia. Puutuotteiden jalostusta tulisikin kehittää Haminassa esimerkiksi moduulitalojen osalta.

8. Talousraportti

Budjetti ja rahoitussuunnitelma:

HANKKEEN RAHOITUS	EUR
Ympäristöministeriö (70%)	21 000
Haminan kaupunki (30%)	9 000
Yht.	30 000

9. Suositukset tulevia hankkeita ja ohjelmia varten

Puurakentamiseen liittyvä osaaminen on Suomessa korkeatasoista. Tekniikka ja teknologia ovat huippuluokkaa. Kysymys kuuluukin: kuinka siirtyä osaamisen kehittämisestä puurakentamisen laajamittaiseen implementointiin? Tämä edellyttää vilkkaita kotimaan markkinoita, jotka kehittyvät jatkuvasti julkisten hankkeiden ja puukerrostalojen yleistyttyä, mutta tarjoaa mahdollisuuden myös vientiin. Tulevia hankkeita ja ohjelmia voisi suunnata esimerkiksi puurakentamisen markkinointiin ja viennin kehittämiseen.

Tämän lisäksi kunnat voisivat hyötyä ohjelmistosta, jonka avulla kunta pystyisi seuraamaan kunnassa käytettyjä rakennusmateriaaleja. Tämä esimerkiksi helpottaisi puurakentamistavoitteiden asettamista, rakennusvalvonnan mahdollisuuksia puurakentamisen kehityksen seurantaan, sekä mahdollistaisi puurakentamisen kehityksen tarkastelun puukerrostaloja ja julkisia rakennushankkeita laajemmassa mittakaavassa. Seurantatyökalun ja mittariston avulla kunnat voisivat asettaa puumateriaalin käytölle prosentuaaliset tavoitteet yksittäisten rakennusten sijaan.

10. Johtopäätökset /Yhteenvedo hankkeesta ja päätuloksista

Haminan kaupungin puurakentamisen strategia tarkastelee puurakentamista laajana, mittasuhteiltaan moniulotteisena ilmiönä ja tavoitteena. Hankkeen tarkoituksena oli luoda puitteet konkreettisten puurakennushankkeiden syntymiselle. Nämä puitteet sisältävät kartoituksen käytettävissä olevista keinoista, joilla puurakentamista voidaan Haminassa edistää, sekä tulevaisuuden puurakennushankkeita ohjeistavat suuntaviivat.

Hankkeen tulokset näyttäytyvät pitkällä aikajänteellä. Toteutuessaan strategian mukaisella tavalla konkreettiset puurakentamisen hankkeet ovat laadukkaasti rakennettuja, terveyttä edistäviä sekä rakennustraditiota kunnioittavia: kaupunkilaisia ja sidosryhmiä osallistetaan rakentamisen prosesseissa ja elinkaaren aikana.